

סיכום ומהלך השיעור

השיחה: חלק לא, שיחה א' לחג הפורים.

הערה למגיד השיעור:

- השיחה מיוסדת על ב' התוועדות: פורים תשכ"ב ופורים תשכ"ז. שתי ההנחות (לה"ק) נמצאות במדור "הוספות". כדאי מאוד ללמוד אותם, ובעיקר התוועדות פורים תשכ"ב, העוזרת מאוד להבין ולהרגיש את השיחה (הפרט ד"נהנו" באותיות ד"עבודה" וכו').
- במדור "הוספות תמצאו גם הקלטה משיחת פורים תשכ"ב, כדאי מאוד להקשיב לשיחה, ובמיוחד ה-20 דקות הראשונות.

הקדמה: כולנו מכירים את סיפור חג הפורים, ובכל זאת, כללות הסיפור מעלה תמיהה גדולה: מה קרה כאן?! איך קרה שפתאום גוי רשע כמעט הצליח להשמיד אותנו ח"ו! מהיכן כל זה נופל עלינו? הרי הקב"ה מנהל את העולם, ולמה נתן לגזירה כזאת לקרות?! ברור שהיה כאן תכלית עבור בני ישראל. היה משהו חשוב מאוד עליו הצטרכו לחזור בתשובה, ורק אחרי שחזרו בתשובה, אז העניין הסתדר. תכלית השיעור היום לעמוד על מהות אותו חטא, ובעיקר: להוציא הוראה מזה בחיינו הפרטיים, ובפרט בעמדתנו בתוך הגלות, מכיון שכל מאורעות "ימי הפורים" קרו בתוך הגלות, כשלא היה בית המקדש, וגם אחרי הנס ד"פורים" עדיין "עבדי אחשוורוש אג" ונשארנו בגלות. כך שמסר החג הזה מדבר במיוחד אלינו בתוך הגלות, וכפי שנבאר.

מקור 1: איתא בגמרא "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: "מפני מה נתחייבו 'שונאיהן של ישראל' שבאותו הדור כליה (השמדה)?" אמר להם: "אמר: אתם!" - אמרו לו: "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע". אמר להם: "אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו!". אמרו לו: "אמור אתה!". אמר להם: "מפני שהשתחוו לצלם"¹.
נסה כעת להבין דעת תלמידי רשב"י³: מהו חטא בני ישראל בהנאת "מסעודתו של אותו רשע"? אמנם, ידוע פירוש המדרש שחטאם היה בכך "שאכלו מתבשיל הגויים", שאכלו מאכלים לא כשרים, אבל, האם על חטא כזה חייבים מיתה?⁴
ובפרט שהגמרא מפרשת הפסוק "לעשות כרצון איש ואיש" - "לעשות כרצון מרדכי והמן", היינו שע"פ הגמרא, לא היתה כלל וכלל בעיה של כשרות⁵ במשתה אחשוורוש⁶, ומשמע שהבעיה היתה בהנאתו, ולכאורה מהו החטא הכל כך חמור בזה?⁷

מקור 2: אכן, הרי"ף⁸ על העין יעקב מפרש שחטאם היה בכך שהשתתפו בסעודה שאחשוורוש אירגן כשחשב (ע"פ חשבונו המוטעה⁹) שבנ"י שוב לא יבנו ביהמ"ק, ואירגן סעודה לחגוג זאת, ו"כל מי שנהנה מאותה סעודה הוא יורה שהוא שמח על חורבן המקדש". אלא שבכל זאת קשה: גם אם נקבל תירוץ זה, הרי מדובר כאן על גזירת כליה כוללת, גם של הטף! איך אפשר להבין הטעם שהטף יענשו: הרי הם לא חטאו כלל בחטאים אלה!¹⁰

מקור 3: התשובה לכך תובן בהקדים ביאור הישרדות בני"י בגלות: דהנה, איתא במדרש «תנחומא»¹¹: "אדריאנוס אמר לרבי יהושע: גדולה הפקפשה העומדת בין שבעים זאבים. אמר ליה: גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניה". היינו שהישרדותנו אינה (כטעות אדריאנוס) מכיון שאנחנו עם חזק, אלא מפני שיש לנו רועה גדול (הקב"ה), ששומר ומציל אותנו. אלא, ששמירה זו עובדת רק אם בני ישראל מתנהגים באופן שמראים שהם סומכים על שמירה זו. אבל, אם הם "מנגדים" לשמירה זו, אז, הם מפקיעים עצמם מהשמירה הניסית, ומכניסים עצמם תחת הנהגת הטבע. ואז, כדברי «הרמב"ם הם "מזמנים לכל רע שאפשר שימצאו", בדיוק כמו "בהמה" המזומנת לכל ציד מזדמן, ואף אחד לא יכול לעזור לה..."¹²

¹ לשון מעודן בגמרא להגיד "היהודים", רק שלא רוצים להוציא בדיבור דבר לא טוב על היהודים.

² רש"י: "שהשתחוו לצלם - בימי נבוכדנצר". לכאורה, למה חיכו עד זמן אחשוורוש לענשם? וכתב ב"בניהו", דבזמן נבוכדנצר, היה להם מקום לטעון, שהיו אנוסין מכיון שמי שלא השתחוה לצלם - הוטל לכבשן האש, והתירו לעצמם לעבוד ע"ז לפנים [ולא באמת] - מחמת האונס. אבל לאחר שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, ושם הרי לא היה אונס, שוב התעורר עליהם הקטרוג. לכאורה, כך משמע מהערה 5 ו-48 בשיחה דידן.

³ רשב"י לא דחה את תירוץ לגמרי, מכיון שלא ענה להם "האם על חטא כזה יתחייבו כליה?!", רק אמר שעפ"ז לא מובן למה גם היהודים שבשאר העולם שלא השתתפו במשתה אחשוורוש נענשו. אבל, על יהודי שושן, תירוץ של תלמידי רשב"י נכון.

כמקור לכך, שהתשובה ד"נהנו מסעודתו" נשארת גם למסקנה, מציין הרבי בהערה 5 לכמה מקורות, וביניהם «לרש"י (אסתר ד, א): "ומרדכי ידע כל אשר נעשה". בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושינהנו מסעודת אחשוורוש".

⁴ בהערות, מציין הרבי כמקור לשאלה זו «לר"ף על עין יעקב כמקור, וז"ל: "איך ייתכן שעל עון הנאת סעודת אחשוורוש יענשו הריגת מות ואבדון?! והרי האוכל נבילה אין בו כרת!" ועפ"ז, מתרץ שם התשובה שבמקור 2 בדף זה לקמן.

⁵ בהערה 6 הרבי מציין גם לאסתר רבה על פסוק "והשתיה כדת אין אונס", דפירש "כדת כל אומה ואומה... אין אונס בין נסך". הכל היה כשר!

⁶ בהנחת התוועדות פורים תשכ"ז (אות כ"ב): מכיון שישנו ש"אין מרבין במחלוקת", יש לומר שהמדרש והגמרא אינם חולקים! המדרש מציין החטא שאכלו מאכלות אסורות אבל אינו אומר שנתחייבו כליה על כך. והגמרא מוסיפה, שעל עצם הנאתו מהסעודה התחייבו כליה, וכדלקמן.

⁷ בהתוועדות פורים תשכ"ב (אות נט) הרבי מקדים לפני שאלה זו, שזה "עניין מוזר בכללות העניין דפורים... ומוסיף שם כמה שאלות:

(1) הרי "השתחוו לצלם" ו"נהנו מסעודתו של אותו רשע" הן שני עניינים מן הקצה אל הקצה! (ואיך אפשר לתרץ ב' תשובות כ"כ מנוגדות).

(2) צריך להבין דיוק הלשון "נהנו מסעודתו של אותו רשע": (א) "נהנו" דייקא, ולא אכלו, (ב) "מסעודתו", ולא ממאכליו, (ג) "של אותו רשע" - דלכאורה, אם המדובר הוא אודות מאכל שאינו כשר, למאי נפק"מ של מי הוא? ומזה מוכח שהבעיה אינה במאכלים, אלא בהנאתו, וכדלקמן.

⁸ נכתב ע"י רבי יאשיהו פינטו (1565-1648 למנינים). חי בעיקר בעיר הקודש צפת, והתחתן עם אחותו של רבי חיים ויטאל.

⁹ בגמרא מגילה יא, ב מובא באופן מפורט החשבון שעשה, ועפ"ז הגיע למסקנה שכבר עברו הע' שנה שהיו צריכים להיות בגלות בבל. ומכיון שלא בנו את בית המקדש, אמר לעצמו "עכשיו הם כבר לא יבנו בית המקדש, אצא הכלים של בית המקדש ואשתמש בהם" (כדי לחגוג זאת).

¹⁰ מילא אם החטא הוא "שהשתחוו לצלם", ע"ז יודעים שהקב"ה "מכלה אותם כרגע" בגלל עבירה זו. אבל, לא בשביל שמחה על חורבן המקדש...

¹¹ תחילת הקטע שם: "אתה מוצא ישראל אומרים לפני הקב"ה: רבון העולמים! ראה האיך העכו"ם משתעבדין בנו! אין להם מלאכה אחרת אלא יושבין ומתעצין עלינו!... אמר להן הקב"ה: מה הן מועילין? גוזרין עליכם גזירות ואני מבטלן ושוברן!... המן בקש להשמיד את כל היהודים וה' לא בקש".

מקור 4: ועפ"ז יובן, בנדון דידין: הבעיה לא היתה בעצם השתתפותם בסעודה, אלא בעיקר בזה שנהגו ממנה! מציאותו של רשע (אחשורוש) היתה חשובה אצלם עד כדי כך - שהשתתפותם בסעודתו (לא היתה באופן של "בלי ברירה", מפני כבוד המלכות וכו' אלא ש) היתה נחשבת אצלם ל"כבוד" עד שנהנו מזה!¹³ ובזה גופא דחו את השמירה הנסית של הקב"ה, ונכנסו לשלטון (הטבעי) של ה"זאבים". ועפ"ז, התחייבותם בכליה לא היה בגדר עונש, אלא היה תוצאה טבעית מהתנהגותם.

מקור 5: ליתר ביאור: ידוע שברכתו של הקב"ה אינה חלה על האדם כשהוא יושב בטל, ועליו לפעול בדרך הטבע כדי לקבל הברכה (וכפי שמפרש הספרי על הפסוק "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה"); ועם זאת, עליו לדעת ולהכיר שהפעולה בדרך הטבע אינה אלא השתדלות ועשיית כלי בלבד, ואילו השפע עצמו - מגיע מהקב"ה ("ברכת ה' היא תעשיר")¹⁴. ובעומק יותר: בעצם, לא רק שבנ"י תלויים בהקב"ה מכיון שהוא הבעל הבית, הוא "מנהיג הטבע". יתירה מזו: בנ"י אינם נתונים כלל מעיקרא תחת שלטון הטבע! ברכתם היא למעלה מהטבע! ומה שבפועל, לקבלת ברכה זו צריך להיות מעשה האדם, הוא רק משום שרצה הקב"ה שהנהגה הנסית הזו תעבור על ידי הטבע, ולכן הליביש "נסים" אלו בלבושי הטבע.

מקור 6: והוא הדין בענייננו: גם אם ההשתתפות בסעודתו של אחשורוש היתה הכרחית, מפני כבוד המלכות¹⁵ - היה על היהודים לזכור שלאמיתו של דבר השתתפותם אינה אלא בגדר השתדלות הכרחית, אבל אין לה ערך אמיתי, שכן קיומו של עם ישראל הוא נס מאת הקב"ה, ואינו תלוי כלל באחשורוש ח"ו. זה שנהגו מסעודתו של אחשורוש - כלומר: ייחסו חשיבות לסעודה ולהזמנתם להשתתף בה, כאילו חייהם תלויים בחסדו של "אותו רשע" - אדם שהוא הפכו של קיום רצון בורא העולם. כתוצאה מזה, איבדו את הגנתו הנסית של הקב"ה, וכנ"ל.

מקור 7: לפי הסבר זה, יובן הטעם לכך שנס פורים מיוחד בכך ש(בניגוד לנס חנוכה למשל) היה מלוּבש בדרך הטבע, וכמוסר בתורה אור, שאפשר לטעות בקלות, ולחשוב שאחשורוש ביטל הגזירה מפני אהבתו לאסתר המלכה, ותו לא... אלא שבכל זאת, יודעים ומרגישים שזהו נס, ולכן מברכים "שעשה ניסים" כמו בחנוכה. כדי ללמדנו שהנהגת עם ישראל, גם אם היא מלוּבשת בדרכי הטבע - היא לאמיתו של דבר הנהגה ניסית.

מקור 8: גם בפעולותיה של אסתר לביטול הגזרה ניתן להבחין בשני ניגודים אלה: מחד - היא פעלה בדרך הטבע בכך שהלכה אל אחשורוש כדי להתחנן בפניו על עמה; ומאידך - היא צמה קודם לכן "שלושת ימים לילה ויום", אף שבדרך הטבע היה הצום עלול לפגוע בנשיאת החן שלה בעיני אחשורוש, וכפי שמסביר ה"אבן עזרא". הטעם שהתנהגה כך, הוא מכיון שהיה ברור לה שהברכה מגיעה מהקב"ה בנס שלמעלה מהטבע. וכדי לזכות לברכה עצומה זו, יש להתפלל להקב"ה ולהתענות - ג' ימים! אלא, שמכיון שהקב"ה רצה שההצלה הניסית תתלבש איכשהו בדרכי הטבע, לכן, ביקש ממרדכי לצוות לאסתר (בשם הקב"ה), שתלך לאחשורוש, והגם שהדבר מסוכן אחרי שהתענתה ג' ימים. מכיון, שהעיקר הוא הברכה מלמעלה.

מקור 9: ההוראה מכל האמור: אמנם חובה על האדם לעסוק גם בצרכי הגוף, אך עליו לזכור שהדבר הוא טפל לעיקר תפקידו בעולמו - חיי הנשמה, לימוד התורה וקיום המצוות¹⁶. ובזאת ייבחן: אם הוא שואב הנאה וסיפוק מלימוד התורה וקיום המצוות, ועיסוקיו הגופניים הם בדרך הכרח - אות הוא שחיי נשמתו הם העיקר בעיניו; אך אם הוא מקיים את המצוות כדי לצאת ידי חובה בלבד, ואילו את ההנאה הוא שואב מתענוגות הגוף - אות הוא שהעיקר בעיניו הם חיי הגוף ולא חיי הנשמה.

הקשר לקטע הקהל: בדרך אפשר: הסברנו בשיחה שצריך "להנות" ולחיות דווקא מדברים שבקדושה. מכיון שלפעמים זה קשה, הקב"ה עושה איתנו חסד ונותן לנו מצווה נפלאה - מצוות הקהל - העוזרת לנו לחיות המצוות ועד שתהיה חוויה שתיזכר לאורך שנים. וכפי שלמדנו בשיחת וילך שבחלק ל"ד, שהקב"ה נתן לנו מצוות הקהל, כדי שניזכר ונחיה מחדש את "מעמד הר סיני", גם עבור הדור הנכנס לארץ שלא ראו ולא שמעו, שיוכלו לחיות, ועד שזה יפעול "ליראה את ה'".

¹² בהערה 27 הרבי מציין לפירוש כלי יקר על הפסוק (בחוּקתי כו, כג) "וְאִם בְּאֵלָה לֹא תִסְרֹדוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי". מפרש הכלי יקר: "לפי שעד עכשיו עדיין לא עזבתי אתכם למקרים ויסרתי אתכם בעצמי כאשר ייסר איש את בנו אבל מאחר ש... לא יועיל, מעתה אעזוב אתכם אל הקרי".

¹³ בהתוועדות פורים תשכ"ב (אות ס'): "צועקים עליו: געוואלד! מדוע אתה נהנה מזה?!...! - הן אמת שלדעתך זהו נסיון שאינו לפי כחותיך, ואיך יכול להתאפק, ולכן הנך אוכל ושותה או עושה דבר בלתי-רצוי; אבל מניין באה ההנאה בדבר, הרי אף אחד אינו מכריח אותך ליהנות מהדבר!".

¹⁴ והמחשיב את העסק שלו מבלי להרגיש כדבעי את הענין ד"ברכת ה' היא תעשיר" - למה הדבר דומה? לאדם העוסק במרץ וביגיעת נפש בתפירת כיסים להניח בהם כסף, אבל אינו עושה בעיניו עסק להשגת הכסף עצמו...

¹⁵ וכפי שרואים בכמה מקומות. ולדוגמא: כשיוסף ביקר אצל אביו יעקב במצרים, יעקב היה שוכב (והיה חולה), ובכל זאת קם לקראת בנו! מסביר רש"י שם: "אמר אף על פי שהוא בני, מלך הוא ואחלוק לו כבוד. מכאן שחולקין כבוד למלכות".

ידוע גם ש"אין סומכין על הנס". הרבי מציין לגמרא שבת לב, א: "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושיין לו נס - שמא אין עושיין לו נס".

¹⁶ בהנחת התוועדות פורים תשכ"ז (אות כו): "ואין זה ענין השייך רק לצדיקים גדולים, אלא ענין ששייך לכל מי שעושה חשבון ע"פ חכמת הכלכלה, ומחשב את כל הקשיים שיהודי פוגש בהם, והקושי העיקרי, שבכל מקום שפונה רואה ש"חסד לאומים חטאת", ו"יכלל דור ודור עומדים עליו לנכותו", כך, שע"פ חכמת הכלכלה לא יכול להיות לו קיום, רחמנא ליצלו, והקיום שלו אינו אלא ע"יז ש'הקב"ה מצילנו מידם".